

Bogdan Barczak

mgr, Uniwersytet Opolski
<https://orcid.org/0000-0002-6827-7394>

Yakuza czy *hangure*? Przyszłość przestępczości zorganizowanej w Japonii

Wprowadzenie

Przestępczość zorganizowana stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń zarówno dla obywateli, jak i dla funkcjonowania państwa. Obniża poczucie bezpieczeństwa oraz zaufania do organów państwa, destabilizuje gospodarkę, psuje wizerunek państwa na arenie międzynarodowej. Na terenie Japonii wciąż działa jedna z największych na świecie organizacji przestępczych – *yakuza*. W wyniku długoletniej walki udało się skutecznie ograniczyć jej działalność, jednak skutkiem ubocznym było pojawienie się konkurencyjnych grup – *hangure*, które zaczęły wypełniać lukę po *yakuzie*, stopniowo eliminując ją z przestępczego rynku.

Yakuza, podobnie jak inne organizacje przestępcze, powstała w efekcie dysfunkcji instytucji państwa. Przyczyniły się do tego przemiany społeczno-ekonomiczne w trakcie rządów *shōgunatu*¹ Tokugawa² (1603–1868), a następnie na przełomie XIX i XX w., czyli w okresie błyskawicznej transformacji kraju (reformy epoki *Meiji*³).

¹ Do zapisu wyrazów japońskich zastosowano międzynarodową transkrypcję J.C. Hepburna.

² Dziedziczny system rządów w feudalnej Japonii, sprawowany przez wojskowych dowódców noszących tytuł *Seii tai shōgun*, co znaczy „wielki wódz podbijający barbarzyńców”. *Shōgunat* rodu Tokugawa składał się z centralnej władzy oraz administracji lokalnej, reprezentowanej przez *daimyō* – lokalnych możnowładców. Zob. J. Greń, *Rządy wojowników*, „Polityka. Pomocnik Historyczny” 2019, nr 4: *Dzieje Japonii*, s. 25; J.W. Hall, *Japonia od czasów najdawniejszych do dzisiaj*, tłum. K. Czyżewska-Madajewicz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979, s. 136–149.

³ Okres w historii Japonii (1868–1912), dosłownie „oświecone rządy”, restauracja cesarskiej władzy.

Przeprowadzane od 1868 r. reformy państwa miały na celu przede wszystkim rozwój gospodarki i armii, stąd Japonia do końca II wojny światowej pozostawała państwem niestabilnym społecznie. Klęska w II wojnie światowej i doprowadzenie gospodarki kraju do ruiny, a społeczeństwa – na skraj ubóstwa, otworzyło kolejne możliwości rozwoju *yakuzy*.

Yakuza, mimo iż była groźną organizacją przestępczą, nigdy nie wyzbyła się specyficznego rodzaju empatii w stosunku do zwykłych ludzi i ich życiowych problemów. Jej powstanie i działalność jest efektem ostatnich skomplikowanych 200 lat historii Kraju Kwitnącej Wiśni. Natomiast grupy *hangure* powstają w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych obecnie mających miejsce w Japonii (wieloletnia stagnacja gospodarcza, globalizacja, starzenie się społeczeństwa).

Celem niniejszej pracy jest charakterystyka specyficznej organizacji przestępczej, jaką jest *yakuza* – jej genezy i procesu walki z nią – oraz efektu ubocznego tego procesu: powstania nowego, diametralnie innego rodzaju przestępczości zorganizowanej – *hangure*, który przejmuje przestępczy rynek po grupach *yakuzy*. Charakter japońskiej przestępczości zorganizowanej może mieć w przyszłości istotny wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców archipelagu. Może ono ulec obniżeniu wskutek działalności agresywnych grup *hangure* lub utrzymać się na aktualnym, relatywnie niskim poziomie w przypadku rezygnacji z celu, jakim była całkowita eliminacja *yakuzy* z przestrzeni publicznej. W związku z tym – jaka przyszłość czeka *yakuzę*? Czy dojdzie do jej całkowitej eliminacji? Czy miejsce po *yakuzie* przejmie *hangure*? Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na powyższe pytania. Pogorszenie się stanu bezpieczeństwa publicznego w Japonii może doprowadzić do zawirowań na tamtejszym scenie politycznej, na której od wielu lat dominuje Partia Liberalno-Demokratyczna.

Yakuza

Termin *yakuza* pochodzi od gry w karty *Hanafuda*, gdzie kombinacja cyfr: osiem (w jęz. japońskim *ya*), dziewięć (*ku*) i trzy (*san*) oznaczała przegraną, a w odniesieniu do ludzi – człowieka przegranego w życiu. Określenie *ya-ku-sa* przyłgnęło do członków grup organizujących gry hazardowe⁴, które z czasem przekształciły się w grupy przestępcze, wchłaniając w swoje szeregi drobnych handlarzy-złodziei, osoby wykluczone poza nawias społeczny czy bezpieczeństwa samurajów

W odróżnieniu od innych organizacji przestępczych, *yakuza* to legalnie działające grupy o charakterze stowarzyszeń pożytku publicznego. Grupy te mają nazwy,

⁴ B. Hołyst, *Japonia. Przestępczość na marginesie cywilizacji*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1994, s. 108. Niektórzy autorzy podają inną nazwę gry w karty – *Oicho Kabu*, zob. K. Karolczak, *Yakuza – szacowna organizacja kryminalna?*, [w:] *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, red. E. Gruza, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW, Warszawa 2010, s. 190; W. Herbert, D. Dabrunz, *Japans Unterwelt. Reisen in das Reich der Yakuza*, Dietrich Reimer Verlag GmbH, Berlin 2017, s. 40.

siedziby, herby, honorowy kodeks oraz ceremoniał. Nazwiska szefów i członków grup są znane policji. *Yakuza* nie jest organizacją jednolitą, posiadającą wspólną strukturę i kierownictwo. To zbiór grup lub frakcji w dużych grupach, które są niezależne bądź posiadają szeroką autonomię. Struktura grup przypomina piramidę, na której szczycie stoi szef, pełniący symboliczną rolę ojca. Poniżej znajdują się osoby funkcyjne, następnie starsi, a na dole struktury – młodzi członkowie. Grupy przypominają wielopokoleniową rodzinę, w której panują określone zasady i surowa dyscyplina. Do największych syndykatów należą: *Yamaguchi-gumi*, *Sumiyoshi-kai* i *Inagawa-kai*⁵.

Po II wojnie światowej, w miarę odbudowy kraju, *yakuza* wzmacniała swój potencjał, głównie poprzez coraz większą ingerencję w gospodarkę. Tym samym stawała się organizacją coraz silniejszą i bardziej zasobną, a to z kolei powodowało większy napływ chętnych do wstąpienia w jej szeregi.

Yakuza posiadała również drugą naturę, wynikającą z obowiązującego w jej szeregach kodeksu honorowego – *ninkyōdō*⁶. Z kodeksu wynika obowiązek pomocy osobom potrzebującym, którymi najczęściej są ofiary licznych kataklizmów nawiedzających japońskie wyspy. Najbardziej spektakularne akcje miały miejsce po trzęsieniach ziemi z lat 1995, 2011 czy 2016, kiedy to *yakuza* aktywnie zaangażowała się w pomoc ofiarom⁷. Z kolei podczas pandemii gangsterzy za darmo rozdawali maseczki ochronne i środki pierwszej potrzeby, a zarządzający syndykatem *Inagawa-kai* zabronił swoim członkom dokonywania oszustw finansowych wobec starszych osób⁸. *Yakuza* przywiązywała wagę do tego, aby w jej rewirach nie występowała drobna przestępczość (głównie różnego rodzaju kradzieże), szczególnie uciążliwa dla seniorów. W latach 60. XX w. politycy rządzącej Partii Liberalno-Demokratycznej zorientowali się, iż *yakuza* stawała się coraz silniejszą organizacją (w 1963 r. liczyła około 184 109 członków⁹), próbującą dodatkowo wywierać wpływ na politykę państwa¹⁰.

⁵ J. Izydorczyk, *Hanzai znaczy przestępstwo. Ściganie przestępstw pospolitych oraz white-collar crimes w Japonii*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 200, s. 146–147.

⁶ Dosłownie „droga (ścieżka) szlachetności”.

⁷ G.S. Fukushima, *The Great Hanshin Earthquake*, „Japan Policy Research Institute Occasional Paper” 1995, no. 2; D. Suzuki, R. Takase, *The Yamaguchi-gumi split and the formalities of gang war*, „Blackpeak Group Report”, 03.2019, s. 4, <https://www.blackpeakgroup.com/wp-content/uploads/2019/03/> [dostęp: 12.03.2021]; *Yakuza quick to mount rescue operations in Kyushu*, „Japan Today”, 26.04.2016, <https://japantoday.com/category/features/kuchikomi/yakuza-quick-to-mount-rescue-operations-in-kyushu> [dostęp: 12.11.2021].

⁸ J. Adelstein, *Crime syndicate puts brakes on fraudulent activities during pandemic*, „The Japan Times”, 6.06.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/06/national/media-national/crime-syndicate-pandemic/> [dostęp: 3.04.2021].

⁹ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 121. Japońska Krajowa Agencja Policji podaje liczbę przybliżoną – ok. 184 100 członków. *Police of Japan 2019*, National Police Agency, Tokyo 2019, s. 28, https://www.npa.go.jp/english/Police_of_Japan/2020/poj2020_full.pdf [dostęp: 1.02.2021].

¹⁰ W roku 1964 największe ugrupowania *yakuzy* zawiązały federację o nazwie *Kantō-kai*, która próbowała zastraszyc 200 członków japońskiego parlamentu (wysłano do nich pismem ostrzeżenia). J. Adelstein, *Człowiek yakuzy. Sekrety japońskiego półświata*, tłum. B. Gutowska-Nowak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2018.

Poczucie rosnącego wśród polityków zagrożenia doprowadziło do pierwszych działań wymierzonych w *yakuzę*, w tym psujących wizerunek przestępców poprzez wprowadzenie do przestrzeni publicznej określenia „grupy stosujące przemoc” (*bōryokudan*). Zabiegi te były mało skuteczne i nie przyczyniły się do zatrzymania rozwoju organizacji. Świadomość tego, iż *yakuza* wywierała coraz większy wpływ na gospodarkę i istotnie zagrażała mieszkańcom Japonii (między innymi poprzez rozwijający się handel narkotykami, różnego rodzaju oszustwa, ingerencję w spory cywilne czy wojny pomiędzy gangami), oraz jej oddziaływanie na polityków, głównie lokalnego szczebla, doprowadziła do rozpoczęcia konsekwentnej walki z tą organizacją. W latach 1991–2011 w wyniku wprowadzenia w życie i egzekwowania przepisów administracyjno-karnych doprowadzono do znacznej redukcji liczby członków *yakuzy* oraz ograniczenia im możliwości zarobkowania poprzez odcięcie od wielu tradycyjnych źródeł dochodów¹¹.

Bardzo istotnym elementem przyczyniającym się do zmniejszenia populacji członków gangów były przedsięwzięcia ograniczające ubóstwo oraz wykluczenie niektórych grup społecznych czy narodowościowych (zwłaszcza Koreańczyków) i pojedynczych osób¹², które tradycyjnie zasilaly szeregi *yakuzy*.

W wyniku tychże działań w 2010 r. liczba członków *yakuzy* spadła do 78 600, a w 2020 r. – do 25 900¹³. Tak znaczny spadek spowodowany był coraz bardziej ostrym prawem i zdecydowanymi działaniami policji, która potrafiła skutecznie

¹¹ Zob. m.in.: Ustawa nr 77 z 1991 r. dotycząca zapobiegania bezprawnym czynom grup stosujących przemoc [*Bōryokudan-ni yoru futōna kōi no bōshinado ni kansuru hōritsu*, w skrócie *bōtaihō*], *Laws and orders relevant to police issues*, ed. by Police Policy Research Center, National Police Academy of Japan, https://www.npa.go.jp/english/keidai/Guidelines_of_Police_Policy/Laws_and_Orders_relevant_to_Police_Issues.pdf [dostęp: 21.02.2021]; Ustawa nr 136 z 1999 r. o karaniu przestępczości zorganizowanej i kontroli dochodów z przestępstwa [*Soshiki hanzai no shobatsu to hanzai shūeki no kanri ni kansuru hōritsu*], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3587> [dostęp: 12.02.2021]; Ustawa nr 22 z 2007 r. o zapobieganiu przekazywania dochodów z działalności przestępczej [*Hanzai katsudō kara no shūnyū no iten o bōshi suru tame no hōritsu*], https://www.imolin.org/doc/amlid/Japan/Japan_Act_on_Prevention_of_Transfer_of_Criminal_Proceeds_2007.pdf [dostęp: 12.02.2021]; zob. też prefekturalne rozporządzenia o wykluczeniu *yakuzy*, np. Rozporządzenie z 2011 roku w sprawie eliminacji Bōryokudan dla Tokio [*Tōkyō-to Bōryokudan Haijojōrei*], https://www.keishicho.metro.tokyo.jp/kurashi/anzen/tsuiho/haijo_seitei/haijo_joureifiles/jourei.pdf [dostęp: 10.05.2020].

¹² Więcej na ten temat w: E. Kostowska-Watanabe, *Transformacja Japonii w okresie Meiji i Taishō – nowi ludzie w nowych czasach*, [w:] *Zmiany społeczne w Japonii w XIX i XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. E. Kostowska-Watanabe, Towarzystwo Autorów i Wydawnictw Prac Naukowych Universitas, Kraków 2012, s. 29–30; J.M. Ramseyer, E.B. Rasmusen, *Outcaste politics and organized crime in Japan: The effect of terminating ethnic subsidies*, „The Harvard John M. Olin Center Discussion Paper” 2017, no. 932.

¹³ *Police of Japan 2021*, National Police Agency, Tokyo 2021, s. 28, https://www.npa.go.jp/english/Police_of_Japan/police-of-japan2021/001/001.pdf [dostęp: 1.06.2022].

wykorzystać stworzone przepisy do stopniowego eliminowania *yakuzy* z przestrzeni publicznej.

Kolejny z bieżących kłopotów *yakuzy* to starzenie się populacji całego kraju. Proces starzenia się społeczeństw przejawia się dużym wzrostem liczby ludności w wieku 65 lat i powyżej, przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej liczbie mieszkańców oraz systematycznym spadku liczby urodzeń, równoległe ze zwiększaniem się długości życia. Już w 2010 r. osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły aż 23% ogółu ludności Japonii¹⁴. W 2021 r. odsetek ludzi starszych w całej populacji wynosił już 29,1%, co stanowiło łącznie 36,4 mln osób¹⁵. Proces starzenia się społeczeństwa nie ominął również *yakuzy*. Liczba regularnych członków w wieku co najmniej 50 lat przekroczyła 51,2%, a w wieku 70 lat – 10%¹⁶. To spowodowało kolejne perturbacje w działaniu *yakuzy*, której członkowie powinni być sprawni i budzić respekt swoim wyglądem.

Następnym poważnym problemem, który dotknął *yakuzę*, była pandemia COVID-19. Spowolnienie gospodarcze związane z zamknięciem gospodarki i granic, a także wprowadzenie w kilku prefekturach oraz metropolii tokijskiej stanu wyjątkowego, dodatkowo zredukowało i tak już coraz niższe dochody *yakuzy*. Zmniejszył się popyt na narkotyki, a handel odbywał się głównie przez internet¹⁷.

Od wielu lat policja wspierała działalność społeczną wymierzoną w *yakuzę*. Najczęściej były to kampanie społeczne polegające na kolportażu plakatów i broszur informacyjnych czy emisji audycji w lokalnych rozgłośniach radiowych. Popularne stały się demonstracje przeciwko *yakuzie*. Organizacje pozarządowe stworzyły także kilka ośrodków wspierających (najczęściej poprzez pomoc w znalezieniu pracy) członków *yakuzy*, którzy opuścili jej szeregi¹⁸.

W tej trudnej sytuacji grupy *yakuzy* starały się nie wszczynać pomiędzy sobą konfliktów, aby nadmiernie nie skupiać na sobie uwagi władz i opinii publicznej. Część grup starała się rygorystycznie przestrzegać przepisów prawa oraz kodeksu etycznego *ninkyōdō* i utrzymywać poprawne stosunki z lokalnymi społecznościami oraz policją.

¹⁴ R. Mydel, *Japonia w procesie przejścia od demograficznej dojrzałości do demograficznego schyłku*, Oficyna Wydawnicza Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2016, s. 7–9.

¹⁵ *Japan's Elderly Population Hits Record High*, „NHK World-Japan”, 19.09.2021, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20210919_12/ [dostęp: 22.09.2021].

¹⁶ J. McCurry, *Making a slow getaway: Japan's anti-yakuza laws result in cohort of ageing gangsters*, „The Guardian”, 05.09.2020, <https://amp.theguardian.com/world/2020/sep/05/making-a-slow-getaway-ageing-population-japans-yakuza> [dostęp: 7.01.2021].

¹⁷ N. Tanaka, M. Takashima, *Hit by pandemic, struggling shops end „protection pay” to yakuza*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14347960> [dostęp: 23.09.2021].

¹⁸ A. Rankin, *Recent Trends in Organized Crime in Japan: Yakuza vs the Police, & Foreign Crime Gangs – Part 2*, „The Asia-Pacific Journal. Japan Focus”, 11.02.2012, vol. 10, issue 7, no. 1, s. 4–5, <https://apjif.org/-Andrew-Rankin/3692/article.pdf> [dostęp: 23.04.2021].

Hangure

Prawdziwą konkurencją dla *yakuzy* i jednocześnie poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa stały się gangi składające się z młodych ludzi, którzy nie widzieli perspektyw w członkostwie w *yakuzie*, oraz byłych członków *yakuzy*, którzy musieli z niej odejść z powodów finansowej niewydolności. Nowo tworzone grupy nazywane są *hangure*. Termin ten oznacza osobę (jak i całą grupę przestępczą, podobnie jak ma to miejsce z terminem *yakuza*), która jest „w połowie zła”, „w połowie szara”, ponieważ członkowie tych grup bardzo często pracują i tylko czasami dokonują przestępstw, w ten sposób dorabiając sobie, tym samym prowadząc półlegalne życie, życie „w połowie szarej strefy”. Grupy te są stosunkowo niewielkie, luźno ze sobą powiązane, mają prostą i płaską strukturę organizacyjną (w odróżnieniu od piramidalnej struktury *yakuzy*), gdzie wszyscy mają podobny status, a przywódcą zostaje osoba wyróżniająca się charyzmą. Zazwyczaj nie noszą nazwy, są całkowicie anonimowi. Średnia wieku członków wynosi 20–30 lat. Nie respektują żadnych norm etycznych, jak czyniła to większość grup *yakuzy*, i działają bez skrupułów (ofiarami *hangure* bardzo często są seniorzy). Jak wcześniej wspomniano, część członków *hangure* prowadzi także legalną aktywność gospodarczą, część – tylko działalność przestępczą, polegającą głównie na handlu narkotykami, napadach rabunkowych, włamaniach i kradzieżach, wszelkiego rodzaju przestępstwach dokonywanych przez internet (głównie oszustwach, ale również handlu narkotykami, hazardzie i innych), szantażu, „ochronie”, przemyśle oraz oszustwach tzw. metodą na wnuczka. Nierzadko grupy *hangure*, w odróżnieniu od *yakuzy*, specjalizują się w wąskich dziedzinach działalności przestępczej. Zdarza się też, że organizują się w grupę dopiero bezpośrednio przed popełnieniem przestępstwa. Jako naturalna konkurencja *yakuzy*, wkraczają na te terytoria, które musiała ona opuścić na skutek policyjnych represji, i przejmują jej dotychczasowe interesy lub angażują się w obszary do tej pory stosunkowo obce *yakuzie*, jak internet¹⁹.

Gangi *hangure* nie wykazują cech tradycyjnych organizacji przestępczych, takich jak hierarchiczna struktura, ściśle wyodrębnione kierownictwo, podział ról i zakres obowiązków, system kar i nagród (awansów), sformalizowane zasady działania (w tym różnego rodzaju rytuały) czy ograniczanie działalności do określonych rejonów. *Yakuza* jest się cały czas, całą dobę, zazwyczaj całe życie. *Hangure* jest się tylko czasowo. Klasyfikuje to *hangure* jako organizację przestępczą typu sieciowego, czyli posiadającą cechy stabilnego stowarzyszenia „przestępców z luźną strukturą hierarchiczną, obejmującą swoim zakresem zarówno sieci funkcjonujące

¹⁹ W. Herbert, D. Dabrunz, *op. cit.*, s. 235–243; J. Adelstein, *Nonaffiliated gang seek to exploit vacuum left by the yakuza declining influence*, „The Japan Times”, 4.07.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/07/04/national/media-national/yakuza-declining-influence/> [dostęp: 20.07.2021].

jako kartele takie, które przypominają związki handlowe, oraz te, które zapewniają utrzymanie prostych kontaktów między jej członkami²⁰. Sieci przestępcze (kryminalne) skutecznie realizują podobny cel jak organizacje typu klasycznego: efektywne i szybkie działanie w celu zdobycia środków materialnych. Jednak działanie sieci charakteryzuje się dodatkową cechą – zwiększoną potrzebą zachowania bezpieczeństwa, co realizowane jest poprzez ukrywanie struktury przed światem zewnętrznym (głównie organami ścigania), oraz prostotą funkcjonowania. Rozbudowana i scentralizowana hierarchiczna struktura wraz z szerokim podziałem ról oraz obowiązków, przepleciona specyficznymi konwenansami (jak ma to miejsce w przypadku *yakuzy*) czyni grupy wrażliwymi na ataki ze strony organów ścigania. Natomiast układy sieciowe gwarantują bezpieczniejsze działanie z uwagi na odległość pomiędzy ośrodkiem decyzyjnym (szefem grupy) a wykonawcami, minimalną liczbę połączeń pomiędzy nimi, a także wtapianie sieci przestępczej w nieprzestępcze sieci społeczne. Dzięki temu tego typu grupy stają się mniej widoczne dla organów porządku prawnego, a ich schemat działania jest mniej transparentny²¹. Zaletą (z punktu widzenia władz i społeczeństwa) tego typu grup przestępczych jest ich stosunkowo niska trwałość. W odróżnieniu od *yakuzy* nie posiadają żadnych wspólnych celów z wyjątkiem pozyskiwania środków materialnych. Są one również bardziej wrażliwe na rozbitcie przez policję.

Przynależność do *hangure* stała się popularna wśród byłych członków *yakuzy*, ponieważ istniejące programy ich powrotu do społeczeństwa nie spełniają swojego zadania. Byli członkowie spotykają się ze społecznym ostracyzmem w miejscach zamieszkania, a przede wszystkim w miejscach pracy. Brak środków do życia powoduje, iż zazwyczaj wracają do przestępczego procederu. Jednak po opuszczeniu szeregów *yakuzy* nie mogą już do niej powrócić. Pozostaje im więc zasilanie szeregów *hangure*. Zarówno dla policji, jak i organizacji wspierających walkę z przestępczością, podjęcie pracy kończy etap reintegracji społecznej byłych członków *yakuzy*. Niezmiernie ważne stało się więc opracowanie skutecznych (przede wszystkim długofalowych) mechanizmów umożliwiających im powrót do społeczeństwa. Prowadzona jest także szeroka kampania społeczna mająca na celu uświadomienie potrzeby akceptacji tych ludzi w miejscach pracy i w przestrzeni publicznej²².

²⁰ K. Haręźlak, M. Kozielski, *Metody analizy sieci kryminalnych*, „Studia Informatica” 2010, vol. 31, nr 2A, s. 35–36.

²¹ M.A. Kędziński, *Sięciowość współczesnych organizacji przestępczych funkcjonujących w obszarze przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, vol. 6, nr 10, s. 89–99.

²² H. Noboru, *No Way Out: The Dilemma of Japan's Ex-Yakuza*, „Nippon.com”, 5.01.2018, <https://www-nippon-com.cdn.ampproject.org/c/s/www.nippon.com/en/currents/d00372/amp/#> [dostęp: 23.06.2021].

Podsumowanie

Wprowadzane w życie kolejne przepisy wymierzone w *yakuzę* doprowadziły do prawie całkowitego wykluczenia jej z życia publicznego. Z perspektywy władz odniesiono sukces w walce z *yakużą*, lecz z perspektywy przeciętnego obywatela nie jest to tak oczywiste.

Skuteczna eliminacja *yakuzy* stworzyła – w myśl zasady, iż życie nie znosi próżni – warunki do powstania i rozwoju nowego typu przestępczości zorganizowanej, zupełnie innej niż *yakuza*: bez wewnętrznego kodeksu, pewnych norm moralnych, o spłaszczonej hierarchii (sieciowej strukturze), o zwiększonej hermetyczności. Przestępczość ta upodobniła się do tej występującej na kontynencie amerykańskim czy europejskim. Stworzyło to poważne wyzwania dla japońskich organów bezpieczeństwa wewnętrznego. Wszelkie zachowania takich grup są głęboko kamuflowane zarówno przed policją, jak i opinią publiczną, co gwarantuje odnoszenie sukcesów, czyli osiąganie zysków, oraz zapewnia bezpieczeństwo, a także zabezpiecza przed relatywnie szybkim rozbiciem przez policję. Zwalczanie tej przestępczości wymaga stosowania przez policję ofensywnych metod pracy operacyjnej, wspieranych środkami techniki operacyjnej i głęboką analizą kryminalną, które są skomplikowane oraz czasochłonne. Wydaje się, iż obecnie po stronie władz i policji nie widać zaangażowania w zwalczanie *hangure*. Policja skupia się na walce z *yakużą*, bagatelizując narastające nowe zagrożenie.

Coraz bardziej widoczna działalność nowego typu grup przestępczych na archipelagu japońskim będzie miała wpływ na opinię społeczną. Brak moralnych hamulców, brutalność i większa powszechność takiej przestępczości zmniejszać będzie w społeczeństwie poczucie bezpieczeństwa. To z kolei przełoży się na zwiększoną presję społeczną na organy ścigania i polityków. Jeśli organy bezpieczeństwa państwa nie będą sobie radzić z nowymi grupami przestępczymi, może to doprowadzić do poważnego spadku poparcia dla rządzącej od lat Partii Liberalno-Demokratycznej.

Mimo ścisłej policyjnej kontroli i wciąż pogarszającej się pozycji, *yakuza* nadal funkcjonuje i przystosowuje się do zmieniającego się środowiska. Jej znaczenie będzie coraz bardziej redukowane, jednak nie zostanie całkowicie unicestwiona – wpisała się bowiem na trwałe w kulturę Japonii i już w niej pozostanie. Ponadto *yakuza* wciąż wyręcza instytucje państwowe i samorządowe, pełniąc funkcję organizacji, która zajmuje się tym, czym nikt inny nie chce (jak miało to miejsce w Fukushima podczas usuwania skutków katastrofy jądrowej), a także niesie pomoc podczas klęsk żywiołowych. Dopóki państwo pozostawi takie możliwości, *yakuza* będzie je wykorzystywała i wciąż działać, choć mocno okrojona i ściśle kontrolowana przez policję.

Pomimo ograniczenia wpływów *yakuzy*, jest ona wciąż popularna w japońskim społeczeństwie, gdzie w pewnym stopniu stanowi synonim bezpieczeństwa, ochrony przed pospolitą przestępczością i niesienia pomocy humanitarnej, a także uważana

jest za spadkobiercę etosu samurajów i ich honorowego kodeksu *bushidō*²³ (pod postacią własnego kodeksu *ninkyōdō*). W społeczeństwie nadal można znaleźć pewną rzeszę zwolenników *yakuzy*, którzy uważają, iż jest ona elementem narodowej tradycji i wciąż pełni rolę *quasi*-policyjną, radząc sobie z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego lepiej niż policja czy inne instytucje rządowe. Pod koniec lat 90. XX w. tylko 10% społeczeństwa uważało *yakuzę* za organizację groźną dla porządku prawnego²⁴. Niestety nie udało się znaleźć aktualnych badań na ten temat. Opinie o potrzebie istnienia *yakuzy* nasiliły się szczególnie po dwóch wielkich trzęsieniach ziemi z 1995 i 2011 r.

Wiele czynników przemawia więc za tym, że *yakuza* nie zniknie całkowicie z przestrzeni publicznej Japonii. W znacznej mierze zależeć to będzie od opinii publicznej. Tymczasem mocno ograniczona i osłabiona, będzie musiała podzielić się wpływami w podziemnym świecie z gangami *hangure*, co wpłynie na pogorszenie poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego tego kraju.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa nr 77 z 1991 r. dotycząca zapobiegania bezprawnym czynom grup stosujących przemoc [*Bōryokudan-ni yoru futōna kōi no bōshinado ni kansuru hōritsu*, w skrócie *bōtaihō*], *Laws and orders relevant to police issues*, ed. by Police Policy Research Center, National Police Academy of Japan, https://www.npa.go.jp/english/keidai/Guidelines_of_Police_Policy/Laws_and_Orders_relevant_to_Police_Issues.pdf [dostęp: 21.02.2021].

Ustawa nr 136 z 1999 r. o karaniu przestępczości zorganizowanej i kontroli dochodów z przestępstwa [*Soshiki hanzai no shobatsu to hanzai shūeki no kanri ni kansuru hōritsu*], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3587> [dostęp: 12.02.2021].

Ustawa nr 22 z 2007 r. o zapobieganiu przekazywania dochodów z działalności przestępczej [*Hanzai katsudō kara no shūnyū no iten o bōshi suru tame no hōritsu*], https://www.imolin.org/doc/amlid/Japan/Japan_Act_on_Prevention_of_Transfer_of_Criminal_Proceeds_2007.pdf [dostęp: 12.02.2021].

Rozporządzenie z 2011 roku w sprawie eliminacji Bōryokudan dla Tokio [*Tōkyō-to Bōryokudan Haijojōrei*], https://www.keishicho.metro.tokyo.jp/kurashi/anzen/tsuiho/haijo_seitei/haijo_jourei/jourei.pdf [dostęp: 10.05.2020].

Opracowania

Adelstein J., *Człowiek yakuzy. Sekrety japońskiego półświata*, tłum. B. Gutowska-Nowak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2018.

Adelstein J., *Crime syndicate puts brakes on fraudulent activities during pandemic*, „The Japan Times”, 6.06.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/06/national/media-national/crime-syndicate-pandemic/> [dostęp: 3.04.2021].

²³ Dosłownie „droga (ścieżka) wojownika”, niepisany zbiór zasad etycznych samurajów.

²⁴ K. Laskowska, *Azjatyckie zorganizowane grupy przestępcze*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 165.

- Adelstein J., *Nonaffiliated gang seek to exploit vacuum left by the yakuza's declining influence*, „The Japan Times”, 4.07.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/07/04/national/media-national/yakuza-declining-influence/> [dostęp: 20.07.2021].
- Fukushima G.S., *The Great Hanshin Earthquake*, „Japan Policy Research Institute Occasional Paper” 1995, no. 2.
- Greń J., *Rządy wojowników*, „Polityka. Pomocnik Historyczny” 2019, nr 4: *Dzieje Japonii*, s. 22–28.
- Hall J.W., *Japonia od czasów najdawniejszych do dzisiaj*, tłum. K. Czyżewska-Madajewicz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979.
- Haręźlak K., Kozielski M., *Metody analizy sieci kryminalnych*, „Studia Informatica” 2010, vol. 13, nr 2A, s. 35–46.
- Herbert W., Dabrunz D., *Japans Unterwelt. Reisen in das Reich der Yakuza*, Dietrich Reimer Verlag GmbH, Berlin 2017.
- Holyst B., *Japonia. Przestępczość na marginesie cywilizacji*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1994.
- Izdyrdczyk J., *Hanzai znaczący przestępstwo. Ściganie przestępstw pospolitych oraz white-collar crimes w Japonii*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Japan's Elderly Population Hits Record High*, „NHK World-Japan”, 19.09.2021, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20210919_12/ [dostęp: 22.09.2021].
- Karolczak K., *Yakuza – szacowana organizacja przestępcza?*, [w:] *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, red. E. Gruza, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW, Warszawa 2010.
- Kędzierski M.A., *Sieciowość współczesnych organizacji przestępczych funkcjonujących w obszarze przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, vol. 6, nr 10, s. 74–103.
- Kostowska-Watanabe E., *Transformacja Japonii w okresie Meiji i Taishō – nowi ludzie w nowych czasach*, [w:] *Zmiany społeczne w Japonii w XIX i XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. E. Kostowska-Watanabe, Towarzystwo Autorów i Wydawnictw Prac Naukowych Universitas, Kraków 2012, s. 13–90.
- Laskowska K., *Azjatyckie zorganizowane grupy przestępcze*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, s. 155–166.
- McCurry J., *Making a slow getaway: Japan's anti-yakuza laws result in cohort of ageing gangsters*, „The Guardian”, 05.09.2020, <https://amp.theguardian.com/world/2020/sep/05/making-a-slow-getaway-ageing-population-japans-yakuza> [dostęp: 7.01.2021].
- Mydel R., *Japonia w procesie przejścia od demograficznej dojrzałości do demograficznego schyłku*, Oficyna Wydawnicza Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2016.
- Noboru H., *No Way Out: The Dilemma of Japan's Ex-Yakuza*, „Nippon.com”, 5.01.2018, <https://www-nippon-com.cdn.ampproject.org/c/s/www.nippon.com/en/currents/d00372/amp/#> [dostęp: 23.06.2021].
- Police of Japan 2019*, National Police Agency, Tokyo 2019, https://www.npa.go.jp/english/Police_of_Japan/2020/poj2020_full.pdf [dostęp: 16.03.2021].
- Police of Japan 2021*, National Police Agency, Tokyo 2021, https://www.npa.go.jp/english/Police_of_Japan/police-of-japan2021/001/001.pdf [dostęp: 1.06.2022].
- Rankin A., *Recent Trends in Organized Crime in Japan: Yakuza vs the Police, & Foreign Crime Gangs – Part 2*, „The Asia-Pacific Journal. Japan Focus”, 11.02.2012, vol. 10, issue 7, no. 1, <https://apjif.org/-Andrew-Rankin/3692/article.pdf> [dostęp: 23.04.2021].
- Ramseyer J.M., Rasmusen E.B., *Outcaste politics and organized crime in Japan: The effect of terminating ethnic subsidies*, „The Harvard John M. Olin Center Discussion Paper” 2017, no. 932.

- Suzuki D., Takase R., *The Yamaguchi-gumi split and the formalities of gang war*, „Blackpeak Group Report”, 03.2019, <https://www.blackpeakgroup.com/wp-content/uploads/2019/03/> [dostęp: 12.03.2021].
- Tanaka N., Takashima M., *Hit by pandemic, struggling shops end „protection pay” to yakuza*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14347960> [dostęp: 23.09.2021].
- Yakuza quick to mount rescue operations in Kyushu*, „Japan Today”, 26.04.2016, <https://japantoday.com/category/features/kuchikomi/yakuza-quick-to-mount-rescue-operations-in-kyushu> [dostęp: 12.11.2021].

Yakuza czy hangure?

Przyszłość przestępczości zorganizowanej w Japonii

Streszczenie

Pomimo licznych zagrożeń klęskami żywiołowymi, to przestępczość zorganizowana budziła najwięcej obaw o stabilność i funkcjonowanie japońskiego państwa oraz bezpieczeństwo jego obywateli. W Japonii wykształciła się rodzima odmiana przestępczości zorganizowanej – *yakuza*. W efekcie procesu walki z *yakuzą* znacznie ograniczono jej liczebność oraz pozbawiono ją źródeł dochodów. Skuteczne przedsięwzięcia wobec niej przyniosły jednak skutek uboczny w postaci pojawienia się nowych zorganizowanych grup przestępczych, znacznie groźniejszych dla porządku publicznego, określanych mianem *hangure*, które zaczęły zajmować miejsce po likwidowanej *yakuzie*. W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: czy *yakuza* całkowicie zniknie z przestrzeni publicznej i jej miejsce zajmą grupy *hangure* oraz jaki będzie to miało wpływ na poziom bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii.

Słowa kluczowe: *yakuza*, *hangure*, przestępczość zorganizowana, Japonia

Yakuza or hangure? The future of organized crime in Japan

Abstract

Despite the numerous threats of natural disasters, it was organized crime that raised the most concerns about the stability and functioning of the Japanese state and the security of its citizens. An indigenous variety of organized crime, the *yakuza*, developed in Japan. As a result of the process of fighting the *yakuza* groups, they were significantly reduced in number and deprived of their sources of income. However, effective measures against the *yakuza* had the side effect of giving rise to new organized crime groups, much more dangerous to public order, known as *hangure*, which began to take a place of the liquidated *yakuza*. The article attempts to answer the question: will the *yakuza* completely disappear from public space and its place be taken by *hangure* groups, and what impact will this have on the level of internal security in Japan.

Key words: *yakuza*, *hangure*, organized crime, Japan